

MemoriiJurnale

Anița Nandriș-Cudla s-a născut în 1904 într-o familie de țărani bucovineni, în satul Mahala din județul Cernăuți. 13 000 de români din Bucovina de Nord au trăit groaza deportării în iunie 1941, după ce, cu un an înainte, ținutul fusese cedat Uniunii Sovietice. Între ei, și Anița împreună cu cei trei copii ai ei de 17, 14 și 11 ani: au fost ridicați și duși în Siberia, dincolo de Cercul Polar, într-un univers al ostilității, unde timp de 20 de ani nimic în afara iubirii și a credinței nu le-a fost sprijin.

De abia știitoare de carte, întoarsă acasă, Anița a scris în cuvinte simple povestea acestei supraviețuiri. A încredințat manuscrisul nepotului ei Gheorghe Nandriș în 1982, rugându-l să-i promită că-l va trece peste graniță în România. Abia după aceea, în 1986, s-a stins, cu sentimentul datoriei împlinite.

Manuscrisul Aniței, această mărturie unică, păstrată printr-o minune timp de peste două decenii, a putut fi publicat pentru prima oară în 1991.

Cartea a fost distinsă de Academia Română cu Premiul „Lucian Blaga“ (1992).

Anița Nandriș-Cudla

20 de ani în Siberia

Amintiri din viață

Ediție, prefață și postfață de
GHEORGHE NANDRIȘ

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Oana Bârna
Coperta: Angela Rotaru
Ilustrația copertei: Mihail Coșulețu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu
Corector: Cristina Jelescu

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 1991, 2013

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NANDRIȘ-CUDLA, ANIȚA
20 de ani în Siberia: Amintiri din viață / Anița Nandriș-Cudla;
ed., pref., postf.: Gheorghe Nandriș – Ed. a 5-a. –
București: Humanitas, 2013
ISBN 978-973-50-3918-9
I. Nandriș, Gheorghe (ed., pref., postf.)
821.135.1(477)-94

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

*În mai 1991,
pe adresa Editurii Humanitas a sosit o scrisoare
care ne oferea spre publicare un text neobișnuit.
Răspunsul este această carte.*

Stimate domnule Liiceanu,

Știu că nu duceți lipsă de scrisori, de aceea voi intra direct în subiect.

Posed un manuscris, mărturie zguduitoare privind prezența românească în Arhipelagul Gulag. Acest manuscris nu este „literatura de sertar“ a unui intelectual, ci aparține unei țărănci abia știutoare de carte, dar cu un har ales al povestirii. O țărăncă din nordul Bucovinei, care, fără a fi vinovată și fără a fi judecată, a fost ridicată de KGB în miez de noapte, împreună cu cei trei copii mici ai ei, separată de soț și deportată în străfundul Siberiei, dincolo de Cercul Polar.

În această sălbăticie a Siberiei a luptat pentru supraviețuire 20 de ani. Această extraordinară mamă și-a ocrotit copiii cu prețul vieții, dovedind o putere de sacrificiu și o rezistență morală de excepție. Renunță la propria hrană în favoarea copiilor, străbate zeci de kilometri prin tundră cu groaza în suflet, în căutarea unor fructe cu care să-și salveze copiii de scorbut, învață să conducă sania cu câini și să facă din părul lor îmbrăcăminte pentru copii. Intră de două ori în comă și de două ori revine la viață, singurul tratament fiind iubirea nemărginită pentru copii și credința în Dumnezeu.

După ultima ieșire din comă, în convalescență, este pusă să facă slujbă de noapte la minus 40 de grade. Nu se poate duce și este condamnată la închisoare. Este dată pe mâna unui eschimos, a cărui limbă nu o pricepea și care trebuia să o transporte cu sania, printre ghețuri, spre locul osândeii. Urmează o călătorie în care i-a înghețat sufletul de groază, cu o înnoptare într-un iglu de eschimoși, drum pe care îl descrie cu imagini atât de sugestive, încât ar putea figura în orice antologie literară.

În trânta ei cu destinul, se dovedește mai tare și învinge. După aproape 20 de ani de surghiun, această femeie demnă își trimite copiii spre Moscova lui Hrușciiov, pentru a-și dovedi nevinovăția și a-și căuta drepturile. După multe peripeții pe la tribunale și procurori, care căutau să-i amețească cu minciuni, acești copii, care au moștenit inteligența și curajul mamei lor, obțin documente din care rezultă că au stat 20 de ani în Siberia „din greșală“, că ar fi „victime ale stalinismului“ – și sunt reabilitați.

Ei pleacă din Siberia spre soarele Bucovinei, spre satul și mormintele strămoșilor lor. Au intrat în casa lor după 20 de ani, exact în luna și ziua când au fost răpiți, 13 iunie 1941. Bătălia pentru supraviețuire a luat sfârșit. Mama a reușit să-și reazeze copiii în cuibul lor. Oricine și-ar fi considerat misiunea împlinită. Ea însă nu și-a putut găsi liniștea decât după ce a depus mărturie scrisă asupra crimelor comunismului. Și astfel, după ce a tors părul de câine în Siberia, a luat condeiul pentru a-și mărturisi calvarul, scriind 360 de pagini ca un poet.

Mi-a incredințat acest manuscris în anul 1982 la Cernăuți, rugându-mă să-l trec peste graniță în România și să-i

promit că-l voi face cunoscut oamenilor, cum voi putea. Apoi a murit în casa ei, în patul ei, vegheată de copii, cu sentimentul datoriei împlinite.

Mi-e greu acum să recunosc că mi-a fost frică, în anul 1982, să trec printre grăniceri cu acest manuscris. Am făcut-o totuși, pentru că am fost cuprins de un sentiment de enormă rușine pentru frica mea, pentru lașitatea mea de intelectual în fața acestei firave, dar colosale femei cu trei clase primare, în fața căreia moralmente mă simțeam un pitic.

Mă opresc și-mi cer iertare pentru că m-am întins cu vorba, relatându-vă detalii din acest manuscris. Am crezut că astfel o să vă trezesc interesul și o să acceptați rugămintea de a-l frunzări.

Vă mulțumesc în numele meu, precum și al acestei țărănci care pe numele ei de naștere este Anița Nandriș, căsătorită Cudla.

*Cu aleasă stimă,
dr. GHEORGHE NANDRIȘ
Sibiu, 13 mai 1991*

Amintiri din viață

Într-o zi îmi spune «nacialnicu» care era acolo, uite ce-i, dacă vrei, după ce termini ciasurile de lucru aice, ia saci de aiștia deșerți, spală-i, cârpește-i, ca să-i putem trimite înapoi. M-am gândit, bine că nu-i cu forța și încă mă întrebi dacă vreu. M-am prins eu și am luat. La o sută de saci, da un sac pentru petece. Am luat eu o sută de saci, i-am dus acasă, dar fiecare sac trebuia întors pe dos și ras cu cuțitu. M-am năcăjit așa cum am putut, mai îmi ajuta baietii a rade. Coaja ceia ce o rădiam, o puniam în ceva și să muia bine, eșiau diasupra ațale care se rupiau de pe sac. Scurgiam încet ce era pe deasupra și ceea ce rămânia mai des cociam turte pe plită și mâncam așa de cu mare poftă că astăzi nici colacul nu îmi pare așa de bun. Mergiam la râu, îi spălam, îi uscam și apoi îi cârpim. Dară nu mai rupiam sacul care mi-l da pentru petece, cârpim cu ce putiam și sacul mi-l opriam mie. Așa am petrecut multe sute de saci, până mi-au rămas mie vro opt saci. Acuma m-am gândit că am să fac ceva de îmbrăcat la copii. I-am descusut, i-am spălat bine și, ca să le schimb oliacă coloaria, am juchit niște coaje de pe lemne verzi, am fert-o bine, am mai pus niște cenușe, niște fer ruginit, pe urmă în apa ceie am pus sacii. Au stat o zi întriagă în apa ceia. Când i-am scos, aviau o culoare mohorâtă, cafinie, nici nu știu ce nume să-i pun, în fine, era schimbată coloaria sacului. Mai departe mă gândesc ce-i de făcut cu ei.

S-a început primăvara. Pe malul râului să pregătesc bărcile care au de mers la pescuit, se leagă «parosăle», căci după cum am spus bărcile erau pe atunci mânate de vânt. Pe barcă era un stâlp înalt, așa cum ar fi un stâlp de la

telefon, așezat bine în mijlocu bărcii, pe stâlp mai erau puse niște roțițe, pe care erau așezate funiile cu care conduceau «parosu». Când îl rădicau sus tare, când îl dau mai jos, după cum era vântu de tare. Trebuia să știe bine a conduce, căci dacă venia împotriva vântului și nu știa ce să facă cu «parosu», putia să răstoarne barca. În fine, la pregătitul acesta legau cum le trebuia și tăiau bucățele mici de funie și le aruncau jos. Care picau pe mal, care în marginia apei, dar aistea funii erau mai mult de buci¹, nu erau de vată. Am mers eu și am strâns multe bucățele de funii, li-am mai spălat în râu, căci erau călcate și pline de glod. Am venit cu ele acasă, li-am uscat, li-am desfăcut, li-am scărmanat și li-am făcut înapoi buci. Am luat sacii cei văpsiți și bucii care i-am scărmanat și am mers la o femeie care cosia la mașină. M-am înțales cu dânsa să-mi coase două pufoici și două părechi de pantaloni din sacii ceia. Am pus în mijloc buci și două rânduri de sac, să fie oliacă cald. Eu i-am lucrat ei în loc, i-am împletit mânuși și culțuni din lână de câne. Când mi-a gătit de cusut, i-am îmbrăcat pe cei doi baietei mai mari cu pufoaică și pantaloni. Nu mai curiau petecele de pe ei. Mi-a părut că cu costum și baston i-am îmbrăcat. Am mai luat câteva sute de saci, am spalat și am cârpit până mi-am mai șpăruit câțiva saci și mi-am facut și mie o rochie și aiestuilalt baiet o păreche de pantaloni. Așa am învălit oliacă goleciunea.

Dar eram slăbiți din puteri, că abia târâiam picioarele după noi. Astâmpăram noi foamia așa cu ce putiam, dar nu mai avia corpul nici un fel de vitamină, căci de

1. Buci (reg.) – fire scurte, rămase de la melițarea inului și cânepii.

acuma trecuse câțiva ani și noi nu mai văzusem legume sau fructe proaspete. Dacă aducia ceva produse uscate, ciapă uscată, usturoi uscat, cartofi uscați, nici asta nu era pentru lucratori, ci pentru «nacialnici». Așa că lumia a început să se îmbolnăvească. La început eșiau niște pete vinete pe picioare, îți era așa de somn, că mergând pe picioare dormiai. Apoi se înflau gingiile în gură și să înegriau, dinții se clătinau toți ca margica, părul din cap totul pica. De acuma vedem noi că e prost, cât nu te-ai lupta, totuși te dovedește. Ni-a spus nouă lumea ceia care era adusă cu vro șapte ani înaintea noastră: mergeți pe tundră și strângeți «iagăde» și mâncați cât mai multe «iagăde», căci numai cu asta o să mai potoliți boala aciasta. «Iagădele» erau niște fructe sălbatece, de mai multe feluri, care creștiau pe tundră, dar nu pe tăt locu, trebuia să le cauți. Erau un fel care veniau mai degrabă, prin luna lui august erau coapte. Acestora le zicia «moroșcă». Erau în formă așa ca murea, boabele lor numai că erau galbene când să coceau. Erau altele care le zicia «gulubiță». Erau niște bobițe albastre. Erau încă un fel care să cociau toamna târziu, prin luna lui septembrie. La astea le zicia «brusnigă» și erau niște bobițe roșii cam acre, dar pe aiestia le putiai păstra și pe iarnă. Am vazut noi că nu-i încotro și trebuie să cautăm să strângem.

Dar era încă devreme, numai ce s-a topit omătu și s-a dus ghiața. Era cam pe la începutu lunei iunie, căci așa să ducia ghiața de pe ape pe acolo. Până la jumătatea lui iunie să curățiau apele și să porniau pescarii la pescuit. Mergiau prin luna lui iunie și să întorceau pe la sfârșitul lunii septembrie. Când venia ziua să se porniască, erau toate

bărcile pregătite, tineretul să încărca pe bărci, familiile care rămâneau se strângiau toate pe malul râului și-i petrečiau. Cei tineri de pe bărci își făceau curaj și mai glumiau, mai cântau, dar familia care rămânea plângiam și ne ștergiam de lacrimi. Îi petrecream pe malul râului până intra în apa cea mare, ce se chema Obi. Mai șediam pe malul apei, îi petrecream cu ochii cât îi putiam vedea. După ce să depărtau și nu-i mai putiam vedea, ne întorciam ștergându-ne de lacrimi. Au plecat și ai mei, cel mare a mers la pescuit, iar al doilea, nu avia încă putere de pescuit, dar a mers «matros» la o barcă, care cara peștele de la pescari. Am ramas numai eu și cu acel mai mic băiat. Lucram mai departe pazător, «storoj» cum ne zicia acolo.

A venit și timpul «iagădelor» și am început să strângem «iagăde». Dar pe aproape, împrejurul «pasiolcei» unde traiam, nu putiai strânge multe, căci eșia fiecare babă, copiii mai mici și le culegiau. Ne-am sfătuit câteva femei, căci una singură parcă te lua groaza prin pustiul cela, și mergiam câte șapte, opt și zece kilometri depărtare, unde putiam găsi mai multe și mai frumoase. Puniam o vadră de aiestia care să aduce apă într-un sac, cu o ață legam bine două cornuri în partea de jos a sacului și pe urmă, cu amândouă ațele la un loc, legam gura sacului, îl puniam pe spate și vâram mânila pe după cele două ațe. Avea forma ruczacului, căci altfel nu putiai să mergi așa mare depărtare. Și încă dacă ar fi fost pe drum vârtos, putiai merge mai bine, dar pe tundră era «moh», și era moale. Când călcai te cufundai până aproape la ghenunchi și era foarte greu de mârș, să tragi picioarele tăt timpul așa în sus. Afară de asta mai întâlneai mlășniți, băltoage, pe

care nu avei pe unde le înconjura, trebuia să te vâri prin ele, să te uzi bine. Așa stătam toată ziua și strângiam, până umpleam vedrele, una în spate și alta în mână. De strâns le strângiam încet și umpleam vedrele, dar la întoarcere era tare greu. Obosiți de drumul greu, fătămâzi, slăbiți din putere, abia puteai merge cu sloboda prin «mohul» celi, nu încă și cu vedrele pline. Dar așa îmi strângiam toată puterea cât mi-a mai rămas și căutam să strâng cât mai multe, să avem și pe iarnă oliacă, să putem scăpa de boala care ne strângia.

Îmblând așa pe tundră, într-o zi ne slobozim într-o vale, amăgindu-ne că tot găsim «iagăde» în partea ceia. Mergeam așa cu capu în jos, tot strângând. Deodată ne rădicăm și în fața noastră vedem niște lemne, niște hodo-robeie. Nici nu ne-am dat siama bine ce poate fi aceia, când ne uităm mai bine, erau trei trupuri moarte, așezate pe trei «nărți» adică trei sănii, la care se înhamă «oleni»¹. Pe lângă trupurile celi, mai era pus câte un topor, un cuțit mare pus în tiacă, strachină, lingură, câte o litruță de băut ceai și mai ceva «bojoghini», niște piei de «oleni» puse grămăjoară.

Aceia erau trei «neniți», mai le ziciau «tuzemți». Aceasta era nația de oameni care trăiau pe locurile celi până ni-au pus pe noi acolo. Erau un fel de oameni sălbatici, îmbrăcămintia lor era toată numai din piei de «oleni». Se hrăneau cu mâncăruri mai mult crude, carne crudă, pește crud. Trăiau în «ciumuri», așa le zicia, niște corturi, care le făceau iarna din piei de «oleni», iar de vară, din coaje

1. Oleni (*rs.*) – ren, cerb.

de misteacă. Puniau niște druci în picioare, iarna îi învăliau împrejur cu piei de «oleni» cusute una de alta, dar drept în sus, când te uitai, putiai număra stele pe cer. În mijlocu «ciumului» ședia legat cu sârmă un cazan, sub care făceau focul și ferbeau ceai. Împrejurul «ciumului» erau așternute piei de «oleni», pe care se culcau femeii, copiii, toată familia câți erau. Pe timpuri, înainte de revoluție, ei trăiau foarte bogați în felul lor, aviau turmele lor de «oleni», să ocupau mai mult cu vânatul. Vânau felurite sălbătăciuni și veniau negustorii la ei acolo, le aduciau felurite flinticușuri, lucruri de nimica, cu cari îi amăgiau. Femeile lor iubiau să-și lege la păr fel de fel de zurgalăi, iar barbații cei tineri iubiau tare curelele cu bumbi și lanțugele. Dacă ar fi avut cât de multe, toate le aninau de cureaua cu care să încingiau. Dacă mai aveau un cuțit pus în tiacă, erau tare mândri. Cu nimicuri de aiestia luau de la ei «pușnina» toate blănurile ce vânau, căci ei nu știau să le puie preț. Acum după revoluție i-au strâns și pe dâșii cu șurubul. Turmele de «oleni» le-au luat la stat, li-au lăsat numai câte cinci sau șiasa capete de «oleni», să aibă pentru carne. Pieile ce le vânau le lua la stat și nu mai putiau face nimic. Tot ce lucrau era pentru stat. Statul de acuma a început să-i mai civilizeză. Pe copiii lor i-au strâns și i-au dat la școală să învețe, i-au îmbrăcat cu cămașe, pantaloni, i-au pus în paturi, ceia ce era pentru dâșii neplăcut.

Așa că cele trei trupuri ce le-am întâlnit noi în tundră erau din nația asta. Așa le era obiceiul lor, când muria unul dintre ei, îl punia pe «narta» cu care a lucrat el cu «oleni», și lângă dânsul punia tot ceea ce a fost a lui. Era

tras cu «narta» undeva departe în tundră, dar nu era voie să-l îngroape în pământ. Așa era legea lor. Noi când am dat cu ochii de trupurile celea, eram vro patru femei, ni-a prins o groază, o frică, că nu mai știam ce-i cu noi și cât mai repede să fugim de acolo. Pe urmă îmblând după strâns «iagăde», am mai întâlnit în mai multe locuri așa ceva, dar de acum nu ne mai era așa frică. Ne ținiam firia, dar tot ne ținiam una de alta, nu cumva să ne despărțim Doamne ferește. În timpul cela să mai fi văzut vro mișcare ceva, putiam să leșinăm cu totul în pustiul cela. Pline de frică, ne întorciam cu povara noastră spre casă, gândind că mai mult nu mai mergem să tragem așa mare frică. Dară mai trecia o zi și ne răzgândiam.

Cu toată frica și greutatea, dar dacă nu am strânge noi acum, când se gălesc, pe urmă n-ai de unde să le iei. Așa că dacă am strâns, am mâncat cât am putut, am trimăs și la baieti pe mare. Încet a despărut boala dintre noi. Dinții au început să se întăriască, petele de pe picioare au dispărut, ne simțiam cumva mai bine. Nu ai zice, dar tot erau fructe proaspete în care era oliacă de vitamină. Am pregătit oliacă și pentru iarnă să avem cu ce ne apăra de «țanga», adică de boala asta care era pe acolo.

Baietii cei doi mai mari lucrau pe mare, eu lucram mai departe «storoj», adică păzitor la bază unde aduciau vapoarele toate produsele pentru lumia de acolo. Îl mai aviam pe baietul cel mai mic cu mine și împingiam așa cum putiam zilele.

Mai spre toamnă, pe la sfârșitul lui septembrie sau dacă era toamna mai lungă, la începutul lui octombrie, se întorceau pescarii de pe mare. Au venit și cei doi baieti

ai mei și au adus câte oliacă de pește proaspăt. Cu toate că era tare strict, dar vorba bătrânească zice că lupul, când e flămând, nu caută că oile îi numărate. Așa era și cu noi. Au adus câte oliacă de pește, mai era oliacă de «iagăde» și de acuma mai putiai ocoli oliacă foamea.

Lucram așa cum spuneam ca paznic. Nu era deloc plăcut, pentru că erau timpuri grele și flămândă era toată lumia. Dacă voia cineva să-mi facă vreun rău, ce însămnă o femeie în timpul nopții, căci ea să număra că păzește toate produsele. Ni-au pus un fer sus și cu altul să bțtem în el, să dăm alarmă dacă vine cineva să între acolo. Dar bineînțales că cine vine să facă rău, știe el cum. Nu mai ai timp, nu te lasă să dai alarmă. Dar, mulțămim lui Dumnezeu, nu ni s-a întâmplat nimic. Până nu s-a întârrit gerul tare, a fost bine, dar de prin luna noiembrie a început a se rădica gerul până la patruzeci de grade și, pe lângă ger, vânturi și viscol. Întăilia și al doilia schimb trechia mai ușor, dar când venia rândul să faci a treilia schimb, noaptea de la 12 ciasuri, când toată lumia se oploșia pe lângă sobe cum putia mai la călduș și tu singur trebuia să te îmbraci, să ieși la post... Era câte o noapte cu ger așa de mare și cu viscol, acolo-i zicia «buran», de te gândiai, mai bine ar fi să mori decât să te chinui așa. Ședeai opt ciasuri clănțănind din dinți. Îți da o îmbrăcăminte din piei de «oleni», adică acea îmbrăcăminte era pentru toate trei schimburi. Când mergeai să primești postu, acela pe care îl schimbai să dezbrăca și îl îmbrăcam eu sau cel care primia postu. Îmbrăcăminte ceia era cusută din piei de «oleni», așa cum purtau «tuzemții», și când te îmbrăcai cu dânsa o trăgiai peste cap. Era cusută cu părul deasupra, iar pe dinăuntru era pielea goală. În părul cela de

deasupra se bătia omătul, iar de la corp să încălzia puțin omătul și pielea ceia, că se făcea ca o coaje de ghiață. Când o trăgiai pe tine, simțiai numai o greutate de te dureau umerii, dar căldură nu-ți mai da nimic. Dar nu aveai ce pretinde nimic, căci ți-a dat «gusi» de îmbrăcat, căci așa-i zicia la îmbrăcămintia ceia.

Așa am îndurat până pe la sfârșitul lunii lui decembrie, în anu 1944. Pe la sfârșitu lunii decembrie m-am îmbolnăvit de tifos. La început am simțit când mă pregăteam să mărg la lucru că m-a cuprins o timpiratură mare și a început capul să mă doară. Eram de acuma îmbrăcată să plec și dacă nu am mai avut putere m-am pravalit pe pat. Au mers femeile cu care trăiam în casă, mai întâi la «cantoră» și au anunțat că eu nu pot merge la lucru, să trimată pe altu în locu meu, căci acolo aștepta un om ca să-l schimb. Au mai chemat și doctorul să mă vadă, că de altfel nu îmi da crezare că nu pot merge. Doctorul, cum m-a văzut, a spus să mă duc degrabă la spital. Spitalul nu era departe, tot acolo în «pasiolca» unde trăiam. M-au dus doi de subsuori, m-au ajutat căci eu nu mai aviam putere să merg. Țin minte cum m-a dus, cum am ajuns la spital, cum m-a dezbrăcat din hainele mele și mi-a dat cămașe din spital. Când m-a dezbracat am văzut că trupul meu era tot pete. M-au pus în pat și m-am culcat și mai mult nu am știut nimic ce s-a petrecut cu mine. Când am deschis ochii, m-am uitat roată, a venit la mine o femeie care lucra acolo ca «med sestra», cum s-ar zice ca soră de caritate. Era tot așa adusă ca noi și vorbea românește. Mă întriabă ce faci Ană, căci numele meu e Anița, și parcă am cunoscut pe fața ei că era bucuroasă. Eu am întreat-o pe dânsa ce zi avem astăzi și ce dată. Ea mi-a

spus că astăzi este joi și data 14 ianuarie 1945. Și m-a cuprins și m-a sărutat și îmi spune, iacă Ană, de acuma te-am dobândit și ești a noastră, căci ni-era milă de copii cum veniau în fiecare zi și tot întrebau ce-i cu mama. Noi ce-am putut să le spunem, că nu aviam nici o nădejde, dar tot îi bucuram cu vorba. Acum a trecut tot ce a fost mai greu. Și din ziua aceia am început să mănânc câte oliacă, căci au fost trecut două săptămâni de cum am intrat eu în spital și nu am fost mâncat nimic.

Cum am intrat în spital, am văzut că e rău cu mine. Nu ziciam nimic din gură, numai în gând mă rugam la Dumnezeu să se îndure de mine, să mă lase între copii, să nu rămâie copiii așa străini, fără tată, fără mamă, în pustiurile celia. Așa de amărâtă și cu gândul ista m-a dovedit timpiratura și mai mult nu am știut nimic două săptămâni. Înainte de a mă trezi, parcă mi-a spus cineva: tu vrei așa de tare să te duci la copii. Noi te lasăm, ia-ți trupul și du-te. Parcă trupul îmi era despărțit de mine. Atunci eu ma gândesc: când mi-a zis, ia-ți trupul și du-te, da cum am să-l cunosc eu care trup e al meu, căci erau mai multe trupuri și toate erau la fel. Și parcă îndată mi-a dat în minte că ușor pot să-l cunosc care e al meu, căci în acești ani cât am trăit la «sever», din pricina că am lucrat greu sau din frig, mi-a eșit la mâna stângă o gotcă. Era acuma cât un ou de găină de mare. Și în momentul ista, când mi-a spus că dacă plâng și îmi pare rău așa tare după copii să-mi iau trupul și să mă întorc la ei, eu cu bucurie că mi-a dat în gând cum să-mi cunosc trupul și să mă întorc la copii, m-am trezit și am văzut că mă aflu în spital. Tare mult timp nu mi-a eșit visul acesta din minte.

Cuprins

Prefață la ediția a doua	5
[Scrisoarea lui Gheorghe Nandriș]	21
AMINTIRI DIN VIAȚĂ	25
Notă asupra primei ediții	187
În loc de postfață	189
<i>Anexe</i>	
Repere de istorie și demografie privind Bucovina	207
Tabel nominal cu deportații de pe raza postului de jandarmi Mahala, județul Cernăuți	211
Ecouri la apariția primei ediții	229